

УДК 330.37:336

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-1834/2023-08.7>**Юдіна С.В.**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
*Дніпровський державний технічний університет***Кулик О.В.**магістр
*Дніпровський державний технічний університет***Жюдіт Ф.М.**здобувач третього рівня освіти
*Дніпровський державний технічний університет***Yudina Svitlana, Kulyk Oleksandra, Judith Feliks**
Dniprovsky State Technical University

ПОДАТКОВА ОПТИМІЗАЦІЯ У РАМКАХ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

TAX OPTIMIZATION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE FORMATION OF A FINANCIAL STRATEGY FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

У статті дістало подальшого розвитку методичні положення та практичні рекомендації щодо формування фінансової стратегії сталого розвитку підприємства, в тому числі через оптимізацію оподаткування та зростання вартості бізнесу в стратегічній перспективі. Розглянуто відповідності та відмінності між категоріями «фінансово-економічна стійкість», «потенціал фінансово-економічної стійкості» та «фінансова рівновага». Сформульовані підходи до визначення основних параметрів управління вартістю підприємства. Запропоновано концептуальну модель формування фінансової стратегії сталого розвитку підприємства, основні блоки якої передбачають здійснення позиціонування довгострокових економічних перспектив, проведення діагностики його поточного стану та величини ресурсного потенціалу в майбутньому, оптимізацію структури капіталу, планування фінансової діяльності інше. У рамках стратегічного фінансового планування запропоновано підхід до проведення імітаційного моделювання податкових платежів. Зазначена доцільність застосування інструментів податкової оптимізації в процесі формування та реалізації фінансової стратегії сталого розвитку підприємства.

Ключові слова: стратегічне фінансове планування, вартість підприємства, моделювання податкових платежів, стратегія сталого розвитку, підприємство, оптимальне оподаткування.

Methodological provisions and practical recommendations regarding the formation of a financial strategy for the sustainable development of the enterprise, including through the optimization of taxation and the growth of business value in a strategic perspective, were further developed in the article. Correspondence and differences between the categories of "financial and economic stability", "potential for financial and economic stability" and "financial balance" were considered, which made it possible to identify the system capabilities of the enterprise to form and distribute resource flows with the greatest economic benefit and minimal risk. Formulated approaches to determining the main parameters of enterprise value management, which involve determining the possibilities and limits of its growth, qualitative requirements for the choice of capital structure and limits of financial stability. A conceptual model for the formation of a financial strategy for the sustainable development of an enterprise is proposed, the main blocks of which include the positioning of long-term economic prospects, the diagnosis of its

current state and the amount of resource potential in the future, optimization of the capital structure, planning of financial activities, etc. As part of strategic financial planning, an approach to simulation modeling of tax payments is proposed, the results of which will allow determining the directions of maximizing net cash flows, minimizing the outflow of financial resources, reducing the tax burden with the aim of increasing the value of the enterprise in the future. The expediency of using tax optimization tools in the process of forming and implementing a financial strategy for the sustainable development of an enterprise, which has a multi-operational economic nature and includes the choice of the method of amortization of fixed assets, variable forms of asset acquisition, rational pricing, various types of financial preferences, methods of rationalizing tax accounting, is indicated. Conclusions were made regarding the formation of an adaptive mechanism of the financial strategy of the enterprises sustainable development as a tool for increasing the efficiency of financial management.

Key words: strategic financial planning, enterprise value, modeling of tax payments, sustainable development strategy, enterprise, optimal taxation.

Постановка проблеми. Подальше вдосконалення ринкових механізмів функціонування вітчизняної економіки зумовлює доцільність пошуку раціональних підходів до підвищення ефективності фінансового управління підприємствами та створення передумов їх сталого розвитку, що є особливо важливим в умовах негативного впливу на господарський комплекс сучасних викликів, з якими стикнулася Україна.

В даний час процеси формування капіталу підприємства, оптимізації його структури, встановлення раціонального співвідношення різних джерел фінансування, характеризуються наявністю протиріч між ліквідністю та рентабельністю, ризиком і стійкістю. Динамічність зовнішнього середовища в якому функціонують підприємства, призводить до поглиблення проблем, що нерідко супроводжується скороченням вкладень у виробництво, і навіть втратою платоспроможності.

З погляду на це, вирішення питання забезпечення економічного зростання суб'єктів господарювання вимагає коригування методів управління ресурсними потоками на основі формування цілісної концепції фінансового менеджменту та побудови ефективної стратегії, які покликані забезпечити інтенсифікацію відтворювальних процесів та зростання в цілому вартості підприємств реального сектору економіки.

Адаптацію суб'єктів господарювання до коливань існуючої на ринку кон'юнктури, слід розглядати як невід'ємну умову збереження економічної стійкості. Це передбачає

необхідність теоретичного та методичного обґрунтування відповідних механізмів, моделювання ситуацій та практичної апробації розроблених інструментів запобігання фінансовій нестабільності, а також захисту підприємств від ризику втрати платоспроможності та подальшого банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним концептуальним питанням розвитку фінансів підприємства присвячені роботи науковців: Аткинсона Є., Стігліца Дж. [1], Ауербаха А. [2], Йоргенсона Д. [3], Гордона Р., Лі Я. [4] та ін.

Вплив податків на ефективність функціонування підприємств досліджувався у роботах таких вітчизняних учених, як: Іванова Ю. [5], Соколовської А. [6], Крисоватого А. [7], Мельника П. [8], Луніної І.О. [9], Хомутенко А.В., Хомутенко В.П. [10] та інших.

Багатоаспектність думок щодо способів формування та реалізації фінансової стратегії підприємства зумовила наявність у спеціальній літературі безлічі відповідних наукових підходів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. При цьому недостатньо вивчені методичні аспекти побудови перспективних планів підприємства з одночасною оцінкою рівня ринкової невизначеності та ризику. В даний час відсутня також єдність думок вчених щодо переваг використання спеціальних алгоритмів податкової оптимізації.

Необхідність наукового обґрунтування та подальшого розвитку методології та прак-

тики стратегічного фінансового управління та формування на їх основі адаптивної стратегії сталого розвитку підприємств обумовили мету статті.

Постановка завдання полягає у подальшому розвитку методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування фінансової стратегії сталого розвитку підприємства, в тому числі через оптимізацію оподаткування та зростання вартості бізнесу в стратегічній перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Низка українських підприємств має обмежений досвід у розробці та реалізації ефективної фінансової стратегії в умовах невизначеності ринкового середовища та глобальних викликів.

Важливим напрямом рішення зазначених проблем є застосування системного підходу, який дає можливість розглядати підприємство як об'єкт фінансового управління на базі єдності функцій підприємницької діяльності, до яких належать такі: корисність; здатність до відтворення; безперервність розвитку; пропорційність розподілу результатів праці. Їх реалізація спрямована на забезпечення економічного зростання з мінімальним ризиком, ефективне використання ресурсного потенціалу, гармонізацію інтересів різних груп ринкових учасників, податкової оптимізації тощо.

Сукупність загальних властивостей різних підприємств становить уявлення про цінність кожного з них, їх вартість.

У світовій та вітчизняній практиці економічних зіставлень у поняття «цінність фірми» включають такі показники, як ціна, споживча ціна, корисність. З економічної точки зору підприємство слід розглядати як особливу форму функціонування продуктивних сил і елемента системи виробничих відносин [1; 3].

Тому, оцінка вартості підприємства, з одного боку, повинна враховувати характер відносин власності в динаміці, а з іншого – систему фінансового управління, через яку реалізуються об'єктивні економічні закони розвитку.

Таким чином, стійке функціонування будь-якого підприємства обумовлюється:

рівнем розвитку продуктивних сил суспільства в цілому і характером взаємодії окремих його підрозділів; господарськими процесами в рамках певних відносин власності; економічної природою капіталу; єдністю індивідуального та суспільного відтворення; еволюційними змінами ресурсного потенціалу. Умовою отримання синергетичного ефекту є збалансованість показників, що характеризують сталий розвиток підприємства. Гомеостатична природа зазначених факторів реалізується через формування спроможності підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища. Зміна одного з них, як правило, призводить до деформацій у всій сукупності.

При цьому в кожний момент часу підприємство генерує певний набір істотних детермінант, що відображають ефективність його фінансово-економічної діяльності.

Інтегральний критерій фінансово-економічної стійкості дає можливість діагностувати стан підприємства, причому граничного рівня стійкості досягти неможливо – до нього можна лише наближатися. Вказане зумовлене такими факторами:

- змінюються стратегічні пріоритети національної економічної політики;
- динамічно змінюється ресурсний потенціал галузі.

Крім того, результати фінансово-економічної діяльності підприємства не можна визначити з абсолютною мірою точності, а елементи вартості підприємства залежать від облікової політики, яка також може періодично коригуватися. Це означає, що необхідно переглядати та оптимізувати параметри сталого розвитку підприємства в залежності від стану зовнішнього та внутрішнього середовища, а потім, на основі регламентування відповідних процедур, адаптувати стратегічні плани.

Керуючись концепцією безперервності, можна трактувати поняття «стійкість функціонування» як здатність підприємства генерувати фінансово-економічну результативність, що дозволяє без принципових змін організаційно-управлінської та технологічної структури забезпечити ритмічність про-

цесу випуску та реалізації продукції, а також розширення та оновлення виробництва.

Виходячи з цього, для діагностики рівня стійкості розвитку підприємства можуть використовуватися групи показників фінансової результативності та фінансової міцності, що характеризують здатність до оновлення і відтворення капіталу [8; 13].

Такий підхід передбачає досягнення збалансованості всіх функцій системи управління підприємством.

Розгляд відповідностей та відмінностей між категоріями «фінансово-економічна стійкість», «потенціал фінансово економічної стійкості» та «фінансова рівновага», дозволяє ідентифікувати системні здатності підприємства формувати та розподіляти ресурсні потоки з найбільшою економічною вигодою та з мінімальним ризиком.

У термінологічному аспекті категорії «фінансово-економічна стійкість», «фінансова рівновага» та «потенціал фінансово-економічної стійкості» являють собою, з одного боку, інтегральні характеристики ресурсних перспектив розвитку підприємства, а з іншого – підсумкові оцінки ефективності діяльності.

Зміст першого поняття розкривається у вигляді ідентифікації властивостей ліквідності чи гарантованої платоспроможності, перевищення доходів над витратами.

Друге поняття передбачає збалансованість між джерелами фінансових ресурсів та їх використанням з урахуванням стабільності та функціональної цілеспрямованості останніх.

Сутність третього детермінують сукупні запаси грошових коштів підприємства, у тому числі в уречевленій формі, що визначає перспективи реалізації виробничих процесів.

Термін «фінансово-економічна стійкість» інтегрує динамічні властивості підприємства як відокремленої соціально-економічної системи та визначається закономірністю відтворювальних процесів капіталу, тобто генерацією прибутку на нову вартість підприємства.

Як економічна категорія «фінансово-економічна стійкість» залежить від ефективності фінансово-економічної діяльності, тобто відображає не лише стан дійсного

потенціалу на даний момент часу, а й невикористані фінансові можливості.

Інтегральну властивість економічної категорії «потенціал фінансово-економічної стійкості» можна охарактеризувати сукупною оцінкою таких характеристик, як «ефективність», «фінансова рівновага» та «ризик». Виходячи з цього, потенціал фінансово-економічної стійкості необхідно визначати на основі співвідношення елементів, що формують вартість підприємства, встановлюючи межі стану та динаміки чистих активів і пасивів [1–3; 9].

До елементів, що характеризують стан фінансової рівноваги, необхідно віднести: ліквідність, ефективність операційної, фінансової діяльності, фінансову стійкість та ризик.

Обґрунтована величина потенціалу фінансово-економічної стабільності є надійним аналітичним базисом вибору фінансової стратегії сталого розвитку підприємства. Його адекватним реагуванням на умови зовнішнього середовища, що змінюються, через досягнення збалансованості основних ресурсних параметрів, які характеризують тісний взаємний зв'язок категорій «фінансово-економічна стійкість» та «фінансова рівновага» (збільшення першої призводить до підвищення другої і навпаки) [1–3; 9].

Аналіз сучасних теоретичних досліджень свідчить про те, що існуючі підходи до розгляду фінансово-економічної стійкості спрощують дане поняття, пов'язуючи його з окремими характеристиками стану підприємства, такими як ліквідність, платоспроможність, фінансова незалежність, ділова активність. При цьому економічний зміст цієї категорії залишається нерозкритим. Підприємство не може бути фінансово стійким без досягнення рівноважного стану в його структурних підрозділах і високих значень усіх видів потенціалу – економічного, ресурсного, виробничого, які в сукупності і визначають системні здібності підприємства до формування фінансової стратегії.

Основною причиною протиріч фінансової рівноваги у відтворювальному процесі є порушення раціонального співвідношення

активів підприємства, коли частка їх грошової частини в сукупному обсязі перевищує деяке критичне значення. У цьому випадку, як правило, збільшується питома вага короткострокової кредиторської заборгованості в структурі капіталу, скорочуються довгострокові джерела фінансування, посилюються вищезазначені диспропорції.

Усунення вищезазначених проблем можливе за рахунок переорієнтації поточних пріоритетів розвитку підприємства у бік відтворення його вартості, що відповідає інтересам власників. У цьому випадку максимізація прибутку набуває статусу стратегічного завдання зміцнення фінансового потенціалу.

При цьому відтворення вартості, удосконалення операційної та фінансової діяльності, максимізація ресурсівіддачі та прибутку є пріоритетними завданнями формування сприятливих перспектив економічного зростання (таблиця 1).

Для попередження негативних ситуацій у сфері управління вартістю підприємства необхідно враховувати базові принципи гармонізації складових капіталу на різних стадіях його руху.

До них відносяться такі: пропорційність, корисність, безперервність, динамічність, завершеність і системність.

В умовах ринкової невизначеності вищезазначене може дозволить максимально

мобілізувати фінансові можливості інтенсифікації економічного зростання.

Запропонована концептуальна модель формування фінансової стратегії сталого розвитку підприємства включає блоки, які передбачають визначення довгострокових економічних перспектив, проведення діагностики поточного стану та величини ресурсного потенціалу в майбутньому, оптимізацію структури капіталу, планування фінансової діяльності, оптимізація оподаткування, обґрунтування параметрів механізму реалізації відповідного комплексу заходів.

На рис. 1 схематично наведено концептуальну модель формування фінансової стратегії сталого розвитку.

Управління фінансами підприємства здійснюється на основі спеціально розробленої стратегії, яка передбачає вирішення перспективних та короткострокових завдань щодо забезпечення безперервного зростання вартості підприємства.

Фінансова стратегія має властивість адаптивності до динамічних змін зовнішнього середовища, що передбачає поліваріантність економічного розвитку залежно від співвідношення ресурсного потенціалу підприємства та комплексу параметрів, що характеризують технічний стан відповідного ринкового сегмента. Запропонована концептуальна модель формування фінан-

Таблиця 1

Напрями, завдання та пріоритети формування сприятливих перспектив економічного зростання

Напрями	Завдання	Пріоритети
Формування високого рівня фінансового потенціалу підприємства	Максимізація ресурсівіддачі та прибутку	Зростання власного капіталу та оптимізація його структури. Ефективне використання виробничого потенціалу.
Забезпечення фінансової стійкості субєкта господарювання	Вдосконалення операційної та фінансової діяльності	Прискорення оборотності оборотного капіталу. Підтримка ліквідності. Досягнення рівня беззбиткового функціонування
Досягнення фінансової рівноваги організації	Збереження та відтворення вартості	Мінімізація ринкового ризику. Формування та реалізація фінансової стратегії

Джерело: розроблено авторами

Рис. 1. Концептуальна модель формування фінансової стратегії сталого розвитку підприємства

Джерело: розроблено авторами

сової стратегії підприємства є методологічним базисом вирішення низки завдань у частині вибору параметрів та альтернатив сталого розвитку підприємства, обґрунтування раціонального інструментарію підтримки у збалансованому стані всіх його підсистем, побудови адаптивного механізму реалізації запланованого комплексу заходів.

Важливою відмінною особливістю даної моделі виступає убудованість у її структуру спеціальної методики розрахунку раціональної траєкторії стійкого розвитку, яка дає можливість проводити вибір прийнятної альтернативи на основі діагностики темпів приросту фінансового потенціалу підприємства в залежності від прогнозованих параметрів прибутку, економічної рен-

табельності та ресурсовіддачі, що враховує структуру капіталу.

Необхідна адаптивність досягається за рахунок введення в модель контуру зворотного зв'язку, що забезпечує своєчасне коригування інформації у всіх її блоках.

У рамках стратегічного фінансового планування необхідно проводити імітаційне моделювання податкових платежів, за результатами якого мають визначатися напрями максимізації чистих грошових потоків, мінімізації відтоку фінансових ресурсів, зниження податкового навантаження з метою зростання вартості підприємства у перспективі [6; 7; 9; 10].

У сучасній інтерпретації податкова оптимізація представляє собою процес скорочення розмірів податкових зобов'язань за

допомогою спрямованих правомірних дій платника податків, що включають комплексне використання всіх наданих законодавством пільг, звільнень та інших легальних прийомів та технологій [10].

Інструменти її реалізації мають багатоопераційну економічну природу і включають вибір методу амортизації основних фондів, форми придбання активів, раціональне ціноутворення, договірне поле, різноманітні види фінансових преференцій, раціональний податковий облік [8; 9; 11; 12].

Проведення податкової оптимізації передбачає використання інструментальних методів, серед яких можна виділити балансові, ситуаційні, дисконтованого грошового потоку, максимізації чистого майна [8; 9].

Цей процес дуже складний і вимагає здійснення ретельного якісного аналізу з урахуванням галузевої специфіки та конкретних ринкових умов господарювання. В основу концептуальної моделі податкової оптимізації покладено синхронний вплив фондоозброєності та трансакційного коефіцієнта на фінансовий результат прийняття одного з варіантів стратегії.

При цьому до базових умов її формалізації належать такі:

- розглядається організація перспективного виробництва та фінансово-економічної діяльності підприємства без урахування функціонування наявних підрозділів з постійною структурою витрат і прогнозованим обсягом продажів;

- господарюючий суб'єкт перебуває в середовищі досконалої конкуренції і максимізує власну ринкову вартість з урахуванням фіксованих факторних цін для витрат на працю та витрат на капітал;

- передбачається, що в рамках сформованої фінансової стратегії генерується один грошовий потік, що не впливає на економічні відносини, що склалися в середині підприємства;

- не розглядаються інфляційний вплив на фінансову стійкість підприємства та дисконтована сума відповідних витрат;

- підприємство сплачує податки на прибутки, додану вартість та заробітну плату з урахуванням страхових внесків;

- відсутні залишки незавершеного виробництва, готової та відвантаженої продукції, а вироблені товари та послуги повністю реалізуються протягом розрахункового періоду.

Використання моделі трансакційного коефіцієнта (K_{tr}) обумовлено необхідністю прийняття і розгляду безпосередніх і супутніх фіскальних витрат.

Останні включають витрати на податкове планування і досить складний облік зобов'язань у перспективі.

Трансакційний коефіцієнт (K_{tr}) розглядається як функція податкового навантаження і змінюється від 0 до 1.

Величину чистого грошового потоку ($\Delta ГП$) підприємства запропоновано визначати як різницю між збільшуваними та зменшуваними вартість підприємства ресурсними сумами наприкінці планового періоду:

$$\Delta ГП = ГП_i - K_i d - K_i \lambda - C_n B_{zn} (1 + \tau_w) - K_{tr} C_{nz} \quad (1)$$

де $ГП_i$ – сукупний грошовий потік підприємства;

K_i – витрати основного капіталу на випуск продукції;

d – норма амортизації;

λ – співвідношення між оборотними та основними засобами;

τ_w – середньозважена ставка страхових внесків;

C_n – чинна ставка податку на доходи фізичних осіб;

B_{zn} – витрати на заробітну плату;

C_{nz} – сукупні податкові зобов'язання підприємства.

За цільову функцію прийнятого алгоритму податкової оптимізації запропоновано використовувати розмір чистої приведеної вартості інвестиційного рішення:

$$NPV \rightarrow \max. \quad (2)$$

Зростання фондоозброєності, що супроводжується аналогічним збільшенням трансакційного коефіцієнта, зумовлює максимум функції (2) при виконанні нерівності:

$$ГП_i > K_i d - K_i \lambda - C_n B_{zn} (1 + \tau_w) - K_{tr} C_{nz} \quad (3)$$

Таким чином, податкова оптимізація тісно пов'язана з підтриманням раціонального співвідношення між факторами капі-

талу і праці, що забезпечує стійке перевищення сукупного грошового потоку над усіма видами витрат, у тому числі податкового характеру.

Оцінка за допомогою розробленої імітаційної моделі базових параметрів стратегічного фінансового плану для конкретного підприємства дозволить визначити реальні перспективи покращення результативності функціонування підприємства та забезпечення сталого економічного зростання.

Запропонований підхід по податкової оптимізації може виступати як додатковий ресурсний потенціал підприємства.

Висновки. Отже, представлений підхід імітаційного моделювання можна розгля-

дати як якісно інший підхід до формування фінансової стратегії та організації бізнесу в цілому, заснований на уточненій концепції чистої приведеної вартості підприємства. Рациональне податкове планування в цьому випадку виступає вагомим ресурсним джерелом збереження фінансової стійкості підприємства в довгостроковій перспективі.

Запропоновані рекомендації щодо формування адаптивного механізму фінансової стратегії сталого розвитку підприємства як інструменту підвищення ефективності фінансового менеджменту можуть бути використані в практичній діяльності підприємств різних видів економічної діяльності.

Список літератури:

1. Аткинсон Е.Б., Стігліц Дж. Лекції з економічної теорії державного сектора. Lectures on Public Economics. Аспект Прес, 1980. 832 с.
2. Ауербах А. Податки на споживання ефективніші і призводять до менших спотворень. 2023. URL: <https://voxukraine.org/interv-yu-z-alanom-auerbahom-podatki-na-spozhyvannya-efektivnishi-i-prizvodyat-do-menshih-spotvoren> (дата звернення: 16.10.2023).
3. Jorgenson D. Econometric General Equilibrium Modeling, 1998. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%94%D0%B5%D0%B9%D0%BB_%D0%99%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%BD.html (дата звернення: 16.10.2023).
4. Лі Я., Гордон Р. Податкова структура та економічне зростання. *Журнал соціальної економіки*. 2005. Том 89. Випуск 5-6. С. 1027–1043.
5. Іванов Ю.Б. Фіскальний федералізм. Проблеми та перспективи розвитку : монографія для магістрантів, які навчаються за програмами напряму «Фінанси та кредит» / за ред. І.А. Майбурова, Ю.Б. Іванова. 2015. 415 с.
6. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки. *Економіка України*. 2006. № 7. С. 4–12.
7. Крисоватий А.І., Мельник В.М., Кошук Т.В. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка України*. 2016. № 1. С. 35–51.
8. Мельник П.В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці. Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 362 с.
9. Луніна І.О., Белоусова О.С. Реформування податку на прибуток підприємств у контексті забезпечення стійкості державних фінансів. *Економіка України*. 2018. № 7. С. 46–58.
10. Хомутенко В.П., Хомутенко А.В., Баранова В.Г., Дубовик О.Ю. Податкова система : навчальний посібник / за ред. В.Г. Баранової. Одеса : ВМВ, 2014. 344 с.
11. Меркулова Т.В., Томілович О.В. Макроекономічна динамічна модель з врахуванням екологічних факторів (на прикладі України). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Економічна*. 2018. Вип. 95. С. 49–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2018_95_8 (дата звернення: 16.10.2023).
12. Белоусова О.С. Фінансове планування підприємств в управлінні процесами збалансування фінансів реального сектора. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3(1). С. 45–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2011_3%281%29_8 (дата звернення: 16.10.2023).
13. Копчинська К.О. Етапи реформування податку на прибуток підприємств в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 14. С. 125–130.
14. Лукьяненко І.Г. Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації. Київ : НаУКМА, 2017. 464 с.

References:

1. Atkinson E. B., Stiglitz Dzh. (1980) Lektzii z ekonomichnoi teorii derzhavnogo sektora [Lectures on the economic theory of the public sector]. Lectures on Public Economics. Aspekt Pres, 832 p.
2. Auerbakh A. (2023) Podatky na spozhyvannya efektyvnishi i pryzvodyat do menshykh spotvoren [Consumption taxes are more efficient and lead to less distortions]. Available at: <https://voxukraine.org/interv-yu-z-alanom-auerbahom-podatki-na-spozhyvannya-efektivnishi-i-prizvodyat-do-menshih-spotvoren> (accessed October 16, 2023).

3. Jorhenson D. (1998) *Econometric General Equilibrium Modeling*. Available at: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%94%D0%B5%D0%B9%D0%BB_%D0%99%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%BD.html (accessed October 16, 2023).
4. Li Ya., Hordon R. (2005) Podatkova struktura ta ekonomichne zrostantia [Econometric model of general equilibrium]. *Zhurnal sotsialnoi ekonomiky*, tom 89, vol. 5-6, pp. 1027–1043.
5. Ivanov Yu. B. (2015) *Fiskalnyj federalizm. Problemy ta perspektyvy rozvytku* [Fiscal federalism. Development problems and prospects]: monohrafiia dlia mahistrantiv, iaki navchajutsia za prohramamy napriamu "Finansy ta kredyt" / za red. I. A. Majburopa, Yu. B. Ivanova. 415 p.
6. Sokolovska A. (2006) Teoretychni zasady vyznachennia podatkovoho navantazhennia ta rivnia opodatkovannia ekonomiky [Theoretical principles of determining the tax burden and the level of taxation of the economy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 7, pp. 4–12.
7. Krysovatyj A. I., Melnyk V. M., Koschuk T. V. (2016) Sutnist ta kontseptualni osnovy formuvannia podatkovoi polityky v umovakh ievrointehratsijnykh protsesiv [The essence and conceptual foundations of tax policy formation in the context of European integration processes]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 1, pp. 35–51.
8. Melnyk P. V. (2001) Rozvytok podatkovoi systemy v perekhidnij ekonomitsi [Development of the tax system in a transition economy]. Irpin: Akademiia derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy, 362 p.
9. Lunina I. O., Belousova O. S. (2018) Reformuvannia podatku na prybutok pidpryiemstv u konteksti zabezpechennia stijkosti derzhavnykh finansiv [Reforming the corporate income tax in the context of ensuring the sustainability of public finances]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 7, pp. 46–58.
10. Khomutenko V. P., Khomutenko A. V., Baranova V. H., Dubovyk O. Yu. (2014) *Podatkova sistema* [The tax system]: navchalnyj posibnyk / za red. V. H. Baranovoi. Odesa: VMV, 344 p.
11. Merkulova T. V., Tomilovych O. V. (2018) Makroekonomichna dynamichna model z vrakhuvanniam ekolohichnykh faktoriv (na prykladi Ukrainy) [Macroeconomic dynamic model taking into account environmental factors (on the example of Ukraine)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Ekonomichna*, vol. 95, pp. 49–54. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2018_95_8 (accessed October 16, 2023).
12. Bilousova O. S. (2011) Finansove planuvannia pidpryiemstv v upravlinni protsesamy zbalansuvannia finansiv realnoho sektora [Financial planning of enterprises in the management of financial balancing processes of the real sector]. *Marketynh i menedzhment innovatsij*, no. 3(1), pp. 45–54. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2011_3%281%29_8 (accessed October 16, 2023).
13. Kopchynska K. O. (2015) Etapy reformuvannia podatku na prybutok pidpryiemstv v Ukraini [Stages of corporate income tax reform in Ukraine]. *Naukovyj visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, no. 14, pp. 125–130.
14. Lukianenko I. H. (2017) *Systemnyj analiz formuvannia derzhavnoi polityky v umovakh makroekonomichnoi destabilizatsii* [Systematic analysis of state policy formation in conditions of macroeconomic destabilization]. Kyiv: NaUKMA, 464 p.